

דף הנחיות

קהילה יהודית

מערך 4 - שלום, חבר

מה במערך?

העידן הדיגיטלי והתקופה בה אנו חיים שינו לחלוטין את תפיסת החברות. הרשות החברתיות מלאות בחברים וירטואליים, אנו מוקפים באנשים שאנו מכירים בערך, יש לנו אינטראקציה יומיומית עם מאות אנשים. כסיום נאות לסדרה בה עסקנו בערכי הקהילה היהודית, ניגע השבוע במושג היסודי: חברות. מה זו חברות? לשם מה היא נצרכת? מיהו חבר ועוד.

בשקף זה ניקח כמה רגעים ונחשוב על החברות כפי שהיא נתפסת בעינינו. מהו חבר? למה צריך חברים? מה עלינו לעשות בשביל לרכוש חברים?

השאלות הללו נועדו לפתוח שיח סביב נושא חשוב זה. אין אדם שלא צריך חברים, מדוע?

בדף המובאות העתקנו קטעים מתוך יצירתו המדהימה של הרב יוסף דוב הלוי סלוביצי'ק; איש האמונה הבודד. מיטיבי הלכת יוכלו ליהנות מלימוד מעמיק של יצירה זו המעמידה את האדם בשני מצבים, איש ההדר ואיש האמונה.

שקף מספר 2

בשלושה מקומות מעמידה מסכת אבות כיווני מחשבה אודות היחס הנכון לחברים. במשנה זו אנו לומדים אודות היחס לרב - הסמכות ממנה מקבלים מידע והכוונה של אורחות חיים, היחס לחבר והיחס לכל האדם.

כדאי לדון בשאלות ההכוונה, לפתח נידונים סביב הנקודות שהמשנה מדגישה ולראות כיצד הדברים משתלבים בחיי היומיום.

בדף המובאות ציטטנו אחדים ממפרשי המשנה המבארים ומסבירים נושאים שונים במשנה. במערך זה נדון בעיקר בחלק השני של המשנה: הציווי לקנות חברים.

שקף מספר 3

הרמב"ם מצטט את אריסטו המחלק את ה'אוהבים', החברים, לארבעה סוגים. חבר שמפיקים ממנו תועלת, חבר הנאה, חבר ביטחון וחבר מעלה.

ומה טוב מאמר אריסטוטלוס:

האהוב אחד הוא והאוהבים ג' מינים.

אוהב תועלת

אוהב מנוחה

ואוהב מעלה

אמנם **אוהב תועלת** כאהבת שני השותפים ואהבת המלך ומחנהו.

ואמנם **אוהב מנוחה** הוא ב' מינים אוהב הנאה ואוהב בטחון: אמנם **אוהב הנאה** כאהבת הזכרים לנקבות וכיצא בהם. ואמנם **אוהב בטחון** הוא שיהיה לאדם אוהב תבטח נפשו בו לא ישמר ממנו לא במעשה ולא בדבור ויודיעו כל עניינו הטוב מהם והמגונה מבלתי שירא ממנו ששיגהו בכל זה חסרון לא אצלו ולא זולתו כי כשיגיע לאדם בטחון באיש זה השעור ימצא מנוחה גדולה בדבריו ובאהבתו הרבה.

ואוהב מעלה הוא שיהיה תאות שניהם וכונתם לדבר אחד והוא הטוב וירצה כל אחד להעזר בחבירו בהגיע הטוב ההוא לשניהם יחד וזה האוהב אשר צוה לקנותו והוא כאהבת הרב לתלמיד והתלמיד לרב (רמב"ם, פירוש המשניות)

בדף המובאות ציטטנו את דבריו של בעל העיקרים המחלק את האהבה לשלש סוגי אהבות.

מי צריך חברים בכלל?

וקנה לך חבר. לשלשה דברים אדם צריך אל החבר הטוב.
החבר לדברי תורה כמו שאמר הרבה למוציא מרבנות ומעבדי יתר
מרבנות.
והשני למצות שאף כשאין חבר חסיד ממנו ופעמים שגם הוא עושה
אשר לא כדת. ושהוא נזהר בדבר עשה העבירה. אבל אין חסיד ויחזק
עבדו ויעשה כי אין לו חסיד בהם ויחזקו ויחזקו ויחזקו ויחזקו ויחזקו ויחזקו
חוטא ולא לו. נמצאו שנים חוזרין בתשובה כל אחד על פי חברו.
והשלישי לענין העצה שיקחנה להיות לו מעיר למור בכל ענין ולקחת
מנו עצה עמו בביתו ולא יגלנו לאחרים לבל יפרו מחשבתו ואף לא לנראים אליו כאהבים כי צורת
האהבה נכרת על פניהם.

שקף מספר 4

רבינו יונה מדבר על הצורך בחברים:

וקנה לך חבר. לשלשה דברים אדם צריך אל החבר הטוב.

האחד לדברי תורה כמו שאמר הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי.

והשני למצות שאף כשאין חברו חסיד ממנו ופעמים שגם הוא עושה אשר לא כדת. כשהוא נהנה בדבר עושה העבירה. אבל אין חפצו ורצונו שחברו יעשנה כי אין לו הנאה בזה וכמו שאמרו (קדושין סג:) ואין אדם חוטא ולא לו. נמצאו שנים חוזרין בתשובה כל אחד על פי חברו.

והשלישי לענין העצה שיקחנה להיות לו מעיר לעזור בכל ענינו ולקחת ממנו עצה טובה ולהיות בן סודו אחר היותו עמו בביתו ולא יגלנו לאחרים לבל יפרו מחשבתו ואף לא לנראים אליו כאהבים כי צורת האהבה נכרת על פניהם.

איך קונים חבר?

ומה שאמר וקנה לך חבר בלשון קניה שאם לא ימצאנו בחנם יקחנו ובכסף ויבזבזו כדי להשיג אל חבר טוב או שיקנה בפיוס דברים ובלשון רכא ולא יקפיד בדבריו ויחזקו אמרי פיהו אף כשיאמר דבר בנפשו אל שיתבו מענה. שבלא כן לא ישר באהבה שהעצה חלוקה הם ופעמים יקש דבר אחר כפי שישאר ראוי זה לא אמר... ותיפרד החבילה (רבינו יונה).

שקף מספר 5

המשנה נקטה מינוח יוצא דופן - 'קנה' לך חבר. כיצד ניתן לקנות חבר?

בשקף ציטטנו את דבריו של רבינו יונה בנושא:

ומה שאמר וקנה לך חבר בלשון קניה שאם לא ימצאנו בחנם יקחנו בכסף ויבזבזו נכסיו כדי להשיג אל חבר טוב או שיקנה בפיוס דברים ובלשון רכא ולא יקפיד בדבריו ויחזקו אמרי פיהו אף כשיאמר דבר כנגדו אל ישיבוהו מענה. שבלא כן לא ישר באהבה שהדעות חלוקים הם ופעמים יבקש דבר אהבו כנפשו יאמר ראה זה לא אכשר... ותיפרד החבילה (רבינו יונה).

כאמור, בדף המובאות הוספנו דברי מפרשים אחרים המבארים משנה זו בדרכים נוספות.

שקף מספר 7

בדף המובאות הוספנו את דבריו של המהר"ל המראה כיצד כל דרך במשנה מוסיפה ומשתלבת כך שהאדם הופך להיות טוב יותר.

שקף מספר 8

בשקף זה אנו פונים אל ברכות השחר (מומלץ מאוד לקרוא יחד את ברכות השחר ולהתבונן בתודות הפותחות את תפילת הבוקר).

בתוך ברכות אלו אנו מבקשים שתי בקשות הנראות כפולות:

וְיִהְיֶה רְצוֹן מִלְפְּנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ... וְהִרְחִיקֵנוּ מֵאֲדָם רָע וּמִחֵבֶר רָע... (מתוך ברכות השחר)

בשקף הצגנו שאלה לדיון: כיון שכבר ביקשנו להתרחק מאדם רע, מדוע עלינו לחזור ולבקש להתרחק גם מחבר רע?

לדעתי התשובה פשוטה. יש אנשים רעים. אך יש אנשים שבמהותם הם טובים אך החברות עמם יוצרת רע. ניתן לראות זאת בבית הספר, שני תלמידים שכל אחד בפני עצמו תלמיד מצוין אך כאשר הם יחד נוצרים בעיות. בתפילה אנו מבקשים להתרחק מאנשים רעים וגם מאנשים טובים שהחברות עמם תזיק לנו באופן אישי.

שקפים מספר 9-10

מה זו רדיפת שלום?

הָלֵל וְשִׁמְאִי קִבְּלוּ מֵהֶם. הָלֵל אָמַר, הֵיךְ מִתְלַמְּדִיךָ שֶׁל אֶהְרֶן, אֹהֶב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אֹהֶב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לַתּוֹרָה (אבות, פרק א, יב)

חכמים באבות דרבי נתן פותחים לנו פתח למעשיו של אהרן הכהן:

כשהיה אהרן מהלך בדרך, פגע בו באדם רשע, ונתן לו שלום.

למחר ביקש אותו האיש לעבור עבירה. אמר: אוי לי, היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן, בושתי הימנו שנתן לי שלום.

נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה.

וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב אצל אחד מהם.

אמר לו: בני, ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, אומר אוי לי היאך אשא את עיני

ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. **הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו.** והולך אהרן ויושב אצל האחר, ואומר לו: בני ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. **הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו.** וכשנפגשו זה בזה... נשקו זה לזה. לכך נאמר (במדבר כ) "ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" (אבות דרבי נתן, יב, ג)

מתלמידיו של אהרן

ששה אהרן מתן בדרך, פגע בו באדם רשע, ונתן לו שלום. למחר ביקש אותו האיש לעבור עבירה. אמר אי לי, היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן, ששתי הימנו שנתן לי שלום. **נחמה אותו האיש מנע עצמו מן העבירה.** וכן שני בני אדם ששלו מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב אצל אחד מהם. אמר לו בני, ראה וברך מזה אופו, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. **הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו.** וכשנפגשו זה בזה... נשקו זה לזה. לכך נאמר (במדבר כ) "ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" (אבות דרבי נתן, יב, ג)

שקף מספר 11

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא **תלמידי חכמים שלום בעולם** שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך (ברכות סד, א)

מוזמנים לשחק בחוויות הלימודיות שלכם. האם צורת הלימוד של תלמידי החכמים נראית ככזו המרבה שלום בעולם? הלא המחלוקות ממלאות את חלל בית המדרש, זה טוען בכה וזה טוען בכה. כיצד התנהגות כזו מרבה שלום?

מרבית שלום

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבית שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך (ברכות סד, א)

האם כיצד תלמידי חכמים מרבית שלום בעולם? תתקשרו זה עם זה -

שקף מספר 12

כחלק מתכנית 'אחים לנפש' בה כולנו לומדים בחברותות, כדאי שנכיר את החשיבות הרבה שחכמים ראו בצורת הלימוד הזו:

מה ברזל זה, אחד מחדד את חבריו - אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה את זה בהלכה... למה נמשלו דברי תורה כאש, לומר לך: מה אש אינו דולק יחיד - אף דברי תורה אין מתקיימין ביחיד... חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים (בלשון סגי נהור, כלומר על תלמידי החכמים עצמם) שעוסקין בד בבד (כלומר, לבד) בתורה, ולא עוד אלא שמטפשי (נהיים טפשים ולא-מחודדים) (מסכת תענית, ז, א)

מוזמנים לפתח דיון סביב הלשון החריפה שנקטו חכמים ולנסות להבין זאת דרך המשל והמשפטים המופיעים בקטע זה.

13

להסכים שלא להסכים

יש טעמים שחושבים שהשלום העולמי לא יבנה כי אם על ידי ציון אחד בדירת חכמה. אם כן נשואים תלמידי חכמים חוקרים בחכמה, ור"י המחקר מחרים הצדדים והשיטות, וחושבים שבוטל גם גורמים למחלוקת הפך השלום. ובאמת אינו כן, כי השלום האמיתי אי אפשר שיבא לעולם כי אם דוקא על ידי חכמים. והריבוי של השלום הוא שיוצא כל הצדדים וכל

השיטות שיש בחכמה, ויחברו איך כלם יש להם מקום כל דבר לפי ערכו מקומו וענינו. ואדרבא, הענינים הנראים כפירורים או כמחלוקות, כשמתגלה הכל צדיה יראו שרק ע"י קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים, וכל הדעות הנראות שונות וכל המקצעות החלוקות, דוקא על ידי יראה אור השלום והצדק, ודעת ד' יראתו ואכזבתו, ואור חרות אמת.

(חבר אברהם יצחק הכהן קוק, עין אור)

שקף מספר 13

האם אחדות פירושה אחידות?

הרב קוק בספרו עין איה פותח פתח להבנת הענין:

יש טועים שחושבים שהשלום העולמי לא יבנה כי אם על ידי צביון אחד בדיעות ותכונות.

אם כן כשרואים תלמידי חכמים חוקרים בחכמה, וע"י המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חושבים שבזה הם גורמים למחלוקת והפך השלום.

ובאמת אינו כן, כי השלום האמיתי אי אפשר שיבא לעולם כי אם דוקא ע"י תואר של ריבוי השלום. הריבוי של השלום הוא שיתראו כל הצדדים וכל השיטות שיש בחכמה, ויתבררו איך כולם יש להם מקום כל דבר לפי ערכו מקומו וענינו. ואדרבא, הענינים הנראים כמיותרים או כסותרים, כשמתגלה החכמה האמיתית לכל צדיה יראו שרק ע"י קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים, וכל הדעות הנראות שונות וכל המקצעות החלוקות, דוקא על ידי יראה אור האמת והצדק, ודעת ד' יראתו ואהבתו, ואור תורת אמת (הרב אברהם יצחק הכהן קוק, עין איה).

דווקא מתוך ריבוי הדעות והשיטות ניתן להשיג את השלום. מוזמנים לדון על מהותו של שלום, כיצד הדבר מתבאר מתוך פירושו של הרב קוק וכיצד אתם חשתם זאת עד היום?

שקף מספר 14

בשקף זה נדון עוד על מהותו של השלום. מהו שלום? מדוע יש צורך בשלום במרומים? כיצד השלום בשמים קשור לשלום אותו אנו מבקשים בין בני האדם?

מוזמנים לראות בדף המובאות הרחבה בענין.

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַמְרוּ אָמֵן
(מתוך הקדיש)

להערות והארות:

משה שמעון אופן

Moshe.oppen@gmail.com

054-8496992

